

'Sociale flexibiliteit'

'Aansluiting zoeken en houden bij een groep'

INHOUD

Toelichting bij deze handelingssuggestie.....	1
Aanpak	2
Leerdoelen.....	2
Pedagogische interventies.....	3
Randvoorwaarden.....	4
Suggesties voor aanpak.....	4
Verwijzing naar spellen/prentenboeken	5
Achtergrondinformatie	6
Bronnen	7

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;
Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

TOELICHTING BIJ DEZE HANDELINGSSUGGESTIE

Leerkrachtvragenlijst Sociale flexibiliteit

1. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
2. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
3. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
4. Toont veerkracht.

Leerlingvragenlijst Je aanpassen als dat gevraagd wordt.

1. Ik pas mijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft.
2. Ik ga overleggen, als een ander iets anders wil dan ik.
3. Ik denk ook aan wat de ander wil, als we moeten kiezen.
4. Ik verander mijn idee als een ander dat graag wil.

Onder **sociale flexibiliteit** wordt het volgende verstaan: *Sociale flexibiliteit is de vaardigheid om het eigen gedrag aan te passen op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.*

Onder **aansluiting zoeken en houden bij een groep** wordt het volgende verstaan: *Aansluiting zoeken en houden bij een groep gaat over het invoegen in een groep of groepje en het deel gaan nemen aan de gezamenlijke activiteit(en) van de anderen. Het is zoeken naar ruimte tussen de anderen. Het gaat over het leren kennen van de groepsregels en normen. Het gaat over actief deelnemen aan de groep door (nieuwe) contacten te maken en een bijdrage te leveren aan het groepsbelang.*

AANPAK

LEERDOELEN

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingssuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociale flexibiliteit en het aansluiting zoeken en houden bij een groep.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociale flexibiliteit kan dit sociale autonomie zijn (balans egoveerkracht) en impulsbeheersing (ruimtegevende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
<ul style="list-style-type: none">• Staat open voor nieuwe situaties	<ul style="list-style-type: none">• Past zich aan bij nieuwe situaties• Kan met meerdere kinderen spelen			<ul style="list-style-type: none">• Stelt het groepsbelang boven het eigen belang• Neemt een volgende rol aan en houdt daarbij rekening met de wensen van zichzelf en anderen

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?
- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.
- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

PEDAGOGISCHE INTERVENTIES

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociale flexibiliteit voor deze groep is laag. Het kan zijn dat je zelf als leerkracht ruimtenemend gedrag laat zien: ben je zo duidelijk en consequent, dat er voor leerlingen geen reden is om flexibiliteit te tonen? Of ben je iemand die zich snel aanpast aan wat er in de klas op je afkomt en in hoge mate sociale flexibiliteit laat zien? Kijk goed wat de individuele leerlingen nodig hebben. Wanneer je weet dat een kind moeite heeft met jouw hoge mate van sociale flexibiliteit, kan het wenselijk zijn om meer structuur te bieden en dus minder flexibel te zijn.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven
- Positieve betrokkenheid tonen
- **Positieve bekrachtiging geven**
- **Leren problemen oplossen**

Voor kinderen met lage sociale flexibiliteit kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het aansluiting zoeken en houden bij een groep.

Positieve bekrachtiging geven: leerlingen die het moeilijk vinden om zich flexibel op te stellen, hebben baat bij positieve feedback. Geef een compliment wanneer je ziet dat een leerling veerkracht toont en zich bijvoorbeeld over een teleurstelling heen zet. De leerling wordt zo bevestigd in zijn gedrag (ook al had het liever vastgehouden aan zijn eigen idee). Maak het compliment specifiek, door het gedrag van de leerling te benoemen, bijvoorbeeld 'wat goed dat jij mee gaat voetballen met de groep, terwijl ik zag dat je zelf liever wilde volleyballen'. Wanneer een leerling het lastig vindt om zich flexibel op te stellen, is het goed om de stappen die al wel goed gaan te benoemen, hoe klein ze ook zijn. De leerling zal zo gemotiveerd blijven om het nog eens te proberen.

Leren problemen oplossen: een leerling die een lage mate van sociale flexibiliteit laat zien, kan nieuwe situaties moeilijk vinden. Hoe de leerling met zulke situaties omgaat en wat dit van jou voor leerkrachtgedrag vraagt, kan heel erg verschillen per individu. Het hebben van vaste routines zorgt voor veiligheid en voorspelbaarheid. Door deze te hanteren, zal het zelfvertrouwen van kinderen groeien. Dit merk je doordat ze minder afhankelijk worden van de routine. Nu kun je zelf de routines wat minder belangrijk maken en eens wat vaker iets veranderen aan het programma. Ook het voor- en nabespreken kan minder uitgebreid en na verloop van tijd misschien helemaal achterwege blijven. Pas je aan aan het tempo van de leerling en zorg dat de stapjes klein en overzichtelijk zijn. Doe bij een terugval weer even een stapje terug.

RANDVOORWAARDEN

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaats kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

SUGGESTIES VOOR AANPAK

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Staat open voor nieuwe situaties (<4 jaar) - dagritmekaart

Maak een dagritmekaart met daarop een groot vraagteken. De activiteit die aan deze kaart gekoppeld is, kan verschillen per dag. Zo kun je denken aan een spelletje (energizer), filmpje, voorlezen of langer buitenspelen. De activiteit hoeft helemaal niet groot te zijn. Deze dagritmekaart hang je 's ochtends op het bord tussen de overige activiteiten. Je vertelt de leerlingen nog niet wat je gaat doen. Door dit regelmatig toe te passen, zullen de leerlingen leren om te gaan met nieuwe situaties waar ze zich niet op kunnen voorbereiden.

Tip: werk aan impulsbeheersing door de afspraak te maken met de leerlingen dat ze niet mogen vragen wat voor activiteit ze gaan doen bij het vraagteken. Je kunt er een regel aan koppelen, bijvoorbeeld dat de activiteit niet doorgaat wanneer 5 leerlingen ernaar vragen.

VERWIJZING NAAR SPELLEN/PRENTENBOEKEN

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociale flexibiliteit binnen het aansluiting zoeken en houden bij een groep. Hieronder volgen twee suggesties. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

Prentenboek 'Wat kies je, Bino?' / Marcel van Driel / *geschikt voor:* onderbouw.

Bino moet een keuze maken met welk speelgoed hij wil spelen. Bino kiest voor iets wat hij mooi vindt, al weet hij niet wat hij ermee moet doen. Vervolgens gaat hij verschillende activiteiten uitproberen, maar uiteindelijk weet één van zijn vriendjes waar de rare plank echt voor bedoeld is. Bino kiest nu echt voor het snowboard, met vele, ook pijnlijke gevolgen.

Dit boek gaat over het maken van een keuze, en sluit aan op de doelen van sociale flexibiliteit: het open staan voor en aanpassen bij nieuwe situaties. Achterin het boek staan verwerkingsopdrachten.

Coöperatief spel 'Kom d'r bij' / uitgeverij: Janbibejan België / *aantal spelers:* 1-8 / *geschikt voor:* onder- en middenbouw / *duur:* 15 minuten.

De kinderen moeten de puzzelstukken zodanig op het speelbord leggen dat de 4 bijtjes elk naar een andere bloem vliegen om hier nectar te verzamelen. Wanneer dat gelukt is, kunnen de bijen terug naar de korf om honing te maken van de nectar. De spelers overleggen bij elk stuk waar ze het (al dan niet open) neerleggen. Een coöperatief spel met talrijke variaties, die de kinderen zelf kunnen bedenken.

Coöperatieve spellen zoals deze zijn bij uitstek geschikt om te werken aan de doelen van sociale flexibiliteit en het aansluiting zoeken en houden bij een groep. Zo leert het kind om met meerdere kinderen te spelen, moet het groepsbelang centraal staan (en niet het eigen belang) en zal de leerling af en toe een volgende rol moeten innemen (wanneer een andere leerling aan de beurt is of de meerderheid iets anders kiest).

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

Deze handelingssuggestie gaat om sociale flexibiliteit binnen het aansluiting zoeken en houden bij een groep.

Sociale flexibiliteit is in feite de vaardigheid van het 'loslaten'. Bij loslaten kan gedacht worden aan het loslaten van eigen ideeën, plannen en dergelijke, omwille van het feit dat er bijvoorbeeld prioriteit gegeven moet worden aan een andere activiteit. Een kind dat deze vaardigheid beheerst kan zich aanpassen aan de leefwereld. Het staat open voor ideeën van een ander en kan het eigen idee daarop aanpassen. Het kind kan tot een compromis komen.

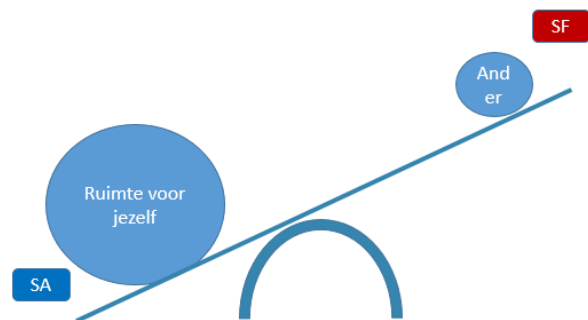
Sociale flexibiliteit beïnvloedt de kwaliteit van de interacties met anderen. Een kind dat sociaal flexibel is, is in staat om in te spelen op sociale situaties (De Niet, 1993). Het kan zich makkelijk aanpassen en afstemmen op de omgeving.

Als een kind deze vaardigheid niet of onvoldoende beheerst, betekent dit voor de ontwikkeltaak 'aansluiting zoeken en houden bij de groep' dat het kind zich eenkennig opstelt en het sluiten van vriendschappen vermijdt. Ook heeft het de behoefte om te 'controleren' (Kok, 2005). Het kind houdt graag de regie over de ander.

Relatie met andere ZIEN!-dimensies

- Sociale autonomie

Een kind met een benedengemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit én een bovengemiddelde of hoge score op sociale autonomie weet vaak heel goed wat het wel en niet wil, en is geneigd daar erg aan vast te houden. Dat verklaart de bovengemiddelde tot hoge score op sociale autonomie. Het betekent dat het kind weinig veerkracht toont: het komt star over. Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. De balans is niet in evenwicht.

- Inlevingsvermogen

Bij kinderen die weinig sociale flexibiliteit laten zien, is nogal eens te zien dat ze een lage of beneden gemiddelde score op inlevingsvermogen hebben. De score op inlevingsvermogen moet meegewogen worden bij het kiezen van de juiste aanpak. Inlevingsvermogen wil zeggen dat je je kunt verplaatsen in de ander. Het is als het ware de sociale antenne. De kwaliteit van het sociale contact met anderen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de vaardigheid je in te kunnen leven in en af te kunnen stemmen op die ander. Dankzij ons inlevingsvermogen zijn we ook in staat om sociale situaties te begrijpen. Sociale leerbaarheid wordt sterk bepaald door inlevingsvermogen. Als een kind zich in kan leven in een ander, zal het waarschijnlijk ook gaan bedenken dat het aangenaam is wanneer het zich soms flexibel opstelt. Heeft het kind naast een beneden gemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit ook een beneden gemiddelde of lage score op inlevingsvermogen, overweeg dan of het niet beter is om (ook) in te steken op het vergroten van het inlevingsvermogen.

BRONNEN

- Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.
- Kok, J.F.W. (2005). *Specifiek opvoeden. Orthopedagogische theorie en praktijk*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Niet, P. de (1993). *Het handelen van de leerkracht in leerlinggericht onderwijs*. Amersfoort: Academische uitgeverij.

'Sociale flexibiliteit'

'Een ander helpen'

INHOUD

Toelichting bij deze handelingssuggestie.....	1
Aanpak	2
Leerdoelen.....	2
Pedagogische interventies.....	3
Randvoorwaarden.....	3
Suggesties voor aanpak.....	4
Verwijzing naar spellen/prentenboeken	4
Achtergrondinformatie	5
Bronnen	7

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;
Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

TOELICHTING BIJ DEZE HANDELINGSSUGGESTIE

Leerkrachtvragenlijst

Sociale flexibiliteit

1. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
2. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
3. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
4. Toont veerkracht.

Leerlingvragenlijst

Je aanpassen als dat gevraagd wordt.

1. Ik pas mijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft.
2. Ik ga overleggen, als een ander iets anders wil dan ik.
3. Ik denk ook aan wat de ander wil, als we moeten kiezen.
4. Ik verander mijn idee als een ander dat graag wil.

Onder **sociale flexibiliteit** wordt het volgende verstaan: *Sociale flexibiliteit is de vaardigheid om het eigen gedrag aan te passen op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.*

Onder **een ander helpen** wordt het volgende verstaan: *Helpen is handelen in het belang van een ander. Iemand helpen kan in verschillende contexten bijvoorbeeld in contact met de leerkracht, een andere volwassene of een medeleerling. Belangrijk is dat je je bewust bent van het belang van jezelf en de ander. Het is nodig dat je je in iedere situatie blijft afvragen of je met helpen echt het belang van de ander en/of jezelf dient.*

AANPAK

LEERDOELEN

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingssuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociale flexibiliteit en een ander helpen.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociale flexibiliteit kan dit sociale autonomie zijn (balans egoverkracht) en impulsbeheersing (ruimtegevende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
	<ul style="list-style-type: none">Helpt een ander als hij daar om vraagt	<ul style="list-style-type: none">Accepteert het als een ander niet geholpen wil worden		<ul style="list-style-type: none">Helpt medeleerlingen die hij minder aardig vindt wanneer dit gevraagd wordt

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?
- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.
- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

PEDAGOGISCHE INTERVENTIES

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociale flexibiliteit voor deze groep is laag. Het kan zijn dat je zelf als leerkracht ruimtenemend gedrag laat zien: ben je zo duidelijk en consequent, dat er voor leerlingen geen reden is om flexibiliteit te tonen? Of ben je iemand die zich snel aanpast aan wat er in de klas op je afkomt en in hoge mate sociale flexibiliteit laat zien? Kijk goed wat de individuele leerlingen nodig hebben. Wanneer je weet dat een kind moeite heeft met jouw hoge mate van sociale flexibiliteit, kan het wenselijk zijn om meer structuur te bieden en dus minder flexibel te zijn.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven
- **Positieve betrokkenheid tonen**
- **Positieve bekrachtiging geven**
- Leren problemen oplossen

Voor kinderen met lage sociale flexibiliteit kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het helpen van een ander.

Positieve betrokkenheid tonen: zorg voor een veilige omgeving voor de leerlingen, waarin een goede sfeer heerst en de leerlingen weten dat ze erbij horen. Toon als leerkracht interesse in je leerlingen door bijvoorbeeld (informeel) een gesprek aan te gaan. Wees een rolmodel en laat gedrag zien dat je ook van je leerlingen verwacht. Help de leerlingen als ze daarom vragen, maar accepteer het ook als anderen geen hulp nodig hebben. Wanneer er een goede sfeer in je klas hangt en kinderen ervaren dat het fijn is wanneer je geholpen wordt, zullen zij dit gedrag over gaan nemen.

Positieve bekrachtiging: Leerlingen die het moeilijk vinden om zich flexibel op te stellen, hebben baat bij positieve feedback. Geef een compliment wanneer je ziet dat een leerling een ander helpt. De leerling wordt zo bevestigd in zijn gedrag. Maak het compliment specifiek, door het gedrag van de leerling te benoemen, bijvoorbeeld 'ik zie dat jij de ander heel goed aan het helpen bent met rekenen. Super!'. Benoem de stappen die al goed gaan, wanneer een leerling het lastig vindt om zich flexibel op te stellen, bijvoorbeeld wanneer hij boos wordt als een ander zijn hulp niet wil aanvaarden. Dit kunnen hele kleine stappen zijn, maar zorgen er wel voor dat de leerling gemotiveerd blijft om het nog eens te proberen.

RANDVOORWAARDEN

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaats kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

SUGGESTIES VOOR AANPAK

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Helpt medeleerlingen die hij minder aardig vindt wanneer dit gevraagd wordt (10-12 jaar) – tafelgroepjes

Kinderen zijn snel geneigd om alleen hun vrienden te helpen, maar toch kan het goed zijn om ook eens iemand te helpen die je minder aardig vindt/denkt te vinden. Om de leerling te laten merken dat het goed is om ook eens met een ander samen te werken, kun je er voor kiezen om regelmatig van tafelgroepjes te wisselen.

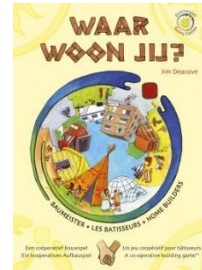
- Wissel na elke vakantie van groepjes, of kies een ander vast moment zoals de eerste van de maand.
- Maak zelf de groepjes of laat de kinderen kiezen. Je kunt het ook deels in de hand houden door bijvoorbeeld één jongen en één meisje aan te wijzen die er allebei nog 1 leerling bij kiezen. Laat ze leerlingen kiezen naast wie ze nog niet hebben gezeten.
- Maak ook duidelijke afspraken voor wanneer het niet goed gaat. Bijvoorbeeld: na 3 waarschuwingen zitten alle leerlingen apart. Je zou hier ook het Taakspel voor kunnen gebruiken (<http://www.taakspel.nl/>).
- Gebruik veel coöperatieve werkvormen in de klas. Zo worden ze verplicht om samen te werken en leren ze elkaars kwaliteiten kennen.

VERWIJZING NAAR SPELLEN/PRENTENBOEKEN

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociale flexibiliteit binnen het helpen van een ander. Hieronder volgen twee suggestie. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

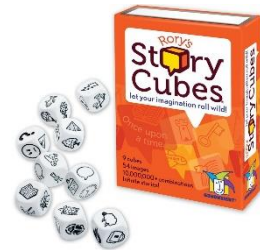
Coöperatief spel 'Waar woon jij?' / uitgeverij: Earth Games / aantal spelers: 1-8 / geschikt voor: onder-, midden- en bovenbouw / duur: 10 à 20 minuten.

In wat voor huis wil jij wonen: een iglo, een tipi, een woonboot of juist een rijtjeshuis? Samen bouwen de leerlingen huizen van over de hele wereld. Tijdens het bouwen kunnen aardbevingen, bosbranden, stormen en overstromingen de huizen beschadigen.

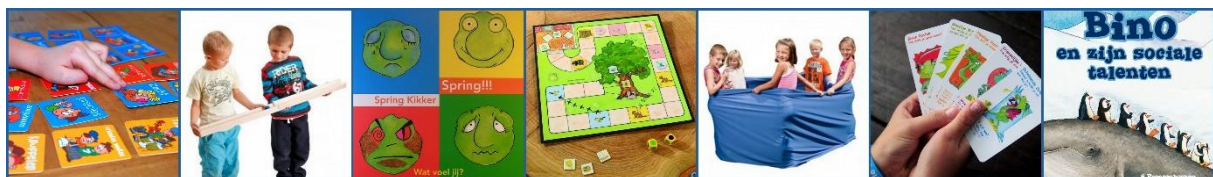
Dit spel is (door verschillende spelregels) geschikt voor alle leeftijden. Het past daarnaast heel goed binnen het vak wereldoriëntatie en werkt aan sociale vaardigheden. De leerlingen moeten samen beslissingen nemen, dus je moet elke andere leerling met wie je het spel speelt, helpen. Er is telkens wel één leerling aan de beurt die de actie mag uitvoeren. Wanneer deze leerling niet geholpen wil worden, moet een leerling ook flexibel gedrag kunnen laten zien en dit accepteren.

Spel 'Story cubes' – verteldobbelstenen / uitgeverij: Earth Games / aantal spelers: 1 of meer / geschikt voor: onder-, midden- en bovenbouw / duur: variabel.

Gooi de 9 dobbelstenen en maak alleen of samen een verhaal met de afbeeldingen op de dobbelstenen. De dobbelstenen geven je ontelbare combinaties om verhalen te creëren. Het stimuleert fantasie en geeft veel plezier.

Laat de leerlingen samen een verhaal maken, door bijvoorbeeld één voor één een zin te bedenken. Voor leerlingen met weinig sociale flexibiliteit is het goed om van tevoren te bespreken wanneer je helpt en wanneer niet (bijvoorbeeld alleen als de ander dit vraagt). Met dit spel werk je ook aan doelen uit andere ontwikkeltaken van sociale flexibiliteit (bijvoorbeeld het samenwerken/samenspelen: afstemmen in je spel op de ander en het accepteren van de inbreng van een ander)

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Deze handelingssuggestie gaat om sociale flexibiliteit binnen een ander helpen.

Sociale flexibiliteit is in feite de vaardigheid van het 'loslaten'. Bij loslaten kan gedacht worden aan het loslaten van eigen ideeën, plannen en dergelijke, omwille van het feit dat er bijvoorbeeld prioriteit gegeven moet worden aan een andere activiteit. Een kind dat

deze vaardigheid beheerst kan zich aanpassen aan de leefwereld. Het staat open voor ideeën van een ander en kan het eigen idee daarop aanpassen. Het kind kan tot een compromis komen.

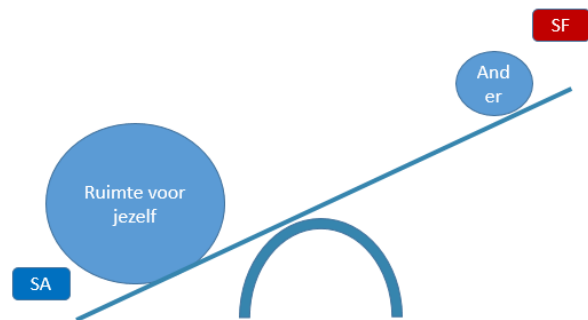
Sociale flexibiliteit beïnvloedt de kwaliteit van de interacties met anderen. Een kind dat sociaal flexibel is, is in staat om in te spelen op sociale situaties (De Niet, 1993). Het kan zich makkelijk aanpassen en afstemmen op de omgeving.

Voor de ontwikkeltaak 'een ander helpen' betekent een gebrekkige sociale flexibiliteit dat in situaties waarin het kind hulp toont, er weinig afstemming is op de manier waarop of het moment waarop de hulp wordt geboden. De relatie met andere kinderen komt hierdoor onder druk te staan (Bokhorst, Goossens, Bruinsma & Van Boxtel, 2001).

Relatie met andere ZIEN!-dimensies

- Sociale autonomie

Een kind met een beneden gemiddelde of lage score op Sociale flexibiliteit én een bovengemiddelde of hoge score op Sociale autonomie weet vaak heel goed wat het wel en niet wil, en is geneigd daar erg aan vast te houden. Dat verklaart de bovengemiddelde tot hoge score op Sociale autonomie. Het betekent dat het kind weinig veerkracht toont: het komt star over. Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. 'De wip' is niet in evenwicht.

Het kind weinig veerkracht toont: het komt star over. Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. 'De wip' is niet in evenwicht.

- Inlevingsvermogen

Bij kinderen die weinig sociale autonomie laten zien, is nogal eens te zien dat ze een lage of beneden gemiddelde score op Inlevingsvermogen hebben. De score op Inlevingsvermogen moet meegewogen worden bij het kiezen van de juiste aanpak. Inlevingsvermogen wil zeggen dat je je kunt verplaatsen in de ander. Het is als het ware de sociale antenne. De kwaliteit van het sociale contact met anderen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de vaardigheid je in te kunnen leven in en af te kunnen stemmen op die ander. Dankzij ons inlevingsvermogen zijn we ook in staat om sociale situaties te begrijpen. Sociale leerbaarheid wordt sterk bepaald door Inlevingsvermogen. Als een kind zich in kan leven in een ander, zal het waarschijnlijk ook gaan bedenken dat het aangenaam is wanneer het zich soms flexibel opstelt. Heeft het kind naast een beneden gemiddelde of lage score op Sociale flexibiliteit ook een beneden gemiddelde of lage score op Inlevingsvermogen, overweeg dan of het niet beter is om (ook) in te steken op het vergroten van het inlevingsvermogen.

BRONNEN

- Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.
- Bokhorst, J., Goossens, F.A., Bruinsma, C. & Boxtel, H.W. van (2001). Perceptie van agressief, teruggetrokken en prosociaal gedrag door jonge kinderen. *Pedagogiek*, 21, 50-67.
- Niet, P. de (1993). *Het handelen van de leerkracht in leerlinggericht onderwijs*. Amersfoort: Academische uitgeverij.

'Sociale flexibiliteit'

'Omgaan met ruzies en conflicten'

INHOUD

Toelichting bij deze handelingssuggestie.....	1
Aanpak	2
Leerdoelen.....	2
Pedagogische interventies.....	3
Randvoorwaarden.....	3
Suggesties voor aanpak.....	4
Verwijzing naar spellen/prentenboeken	4
Achtergrondinformatie	5
Bronnen	6

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;
Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

TOELICHTING BIJ DEZE HANDELINGSSUGGESTIE

Leerkrachtvragenlijst

Sociale flexibiliteit

1. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
2. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
3. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
4. Toont veerkracht.

Leerlingvragenlijst

Je aanpassen als dat gevraagd wordt.

1. Ik pas mijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft.
2. Ik ga overleggen, als een ander iets anders wil dan ik.
3. Ik denk ook aan wat de ander wil, als we moeten kiezen.
4. Ik verander mijn idee als een ander dat graag wil.

Onder **sociale flexibiliteit** wordt het volgende verstaan: *Sociale flexibiliteit is de vaardigheid om het eigen gedrag aan te passen op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.*

Onder **omgaan met ruzies en conflicten** wordt het volgende verstaan: *Omgaan met ruzies en conflicten heeft betrekking op spanning in een relatie of in een groep(je). Als er in een conflict of ruzie antisociaal gedrag wordt getoond, is het belangrijk om dat samen uit te praten, het goed te maken met elkaar en daarna weer op goede voet verder te gaan. Omgaan met competitie is een goede oefening. Omgaan met winnen en verliezen is een onderwerp dat bij ruzies en conflicten hoort.*

LEERDOELEN

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingssuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociale flexibiliteit en het omgaan met ruzies en conflicten.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociale flexibiliteit kan dit sociale autonomie zijn (balans egoveerkracht) en impulsbeheersing (ruimtegevende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
<ul style="list-style-type: none"> Biedt zijn excuus aan (met steun van de begeleider) 			<ul style="list-style-type: none"> Verzint een oplossing bij ruzie Luistert naar een medeleerling die een oplossing voor een ruzie geeft 	<ul style="list-style-type: none"> Onderhandelt met een medeleerling over een oplossing bij een ruzie Bedenkt een compromis

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?
- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.
- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

PEDAGOGISCHE INTERVENTIES

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociale flexibiliteit voor deze groep is laag. Het kan zijn dat je zelf als leerkracht ruimtenemend gedrag laat zien: ben je zo duidelijk en consequent, dat er voor leerlingen geen reden is om flexibiliteit te tonen? Of ben je iemand die zich snel aanpast aan wat er in de klas op je afkomt en in hoge mate sociale flexibiliteit laat zien? Kijk goed wat de individuele leerlingen nodig hebben. Wanneer je weet dat een kind moeite heeft met jouw hoge mate van sociale flexibiliteit, kan het wenselijk zijn om meer structuur te bieden en dus minder flexibel te zijn.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- **Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven**
- Positieve betrokkenheid tonen
- Positieve bekrachtiging geven
- **Leren problemen oplossen**

Voor kinderen met lage sociale flexibiliteit kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het omgaan met ruzies en conflicten.

Monitoring: geef een leerling de ruimte om zelf ruzies op te lossen. Een leerling is soms tot meer in staat dan we denken en door snel in te grijpen, krijgt hij niet de kans om het te laten zien. Doe als leerkracht een stap terug (ruimtegevend gedrag) en leg de verantwoordelijkheid voor het oplossen van ruzies bij de leerling. Houd daarbij wel goed zicht op wat er speelt in de groep. Bij oudere kinderen gebeuren er ook veel dingen uit het zicht, zoals meidenvrij en competentiedrang bij jongens. Wees je bewust van de dynamiek binnen de groep en welke rollen individuele kinderen hebben. Waar het nodig blijkt te zijn, kun je dan besluiten om in te grijpen.

Leren problemen oplossen: als leerkracht heb jij een belangrijke taak in het leren omgaan met ruzies en conflicten. Wees een rolmodel en doe voor hoe je ruzies en conflicten oplost. Benoem hardop welke stappen je doorloopt als je ruzie hebt (bijvoorbeeld: zoek de ander op als je bent afgekoeld, luister naar elkaar, praat erover en bedenk samen een oplossing/compromis). Hier kun je stappenplannen voor gebruiken wanneer een leerling daar behoefte aan heeft. Help de leerling groeien naar zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, zodat ze op den duur zelf met ruzies en conflicten om kunnen gaan zonder tussenkomst van jou als leerkracht.

RANDVOORWAARDEN

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaats kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

SUGGESTIES VOOR AANPAK

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Verzint een oplossing bij ruzie (8-10 jaar) - brainstormen

Wanneer leerlingen ruzie met elkaar gehad hebben, is het goed om de leerlingen eerst af te laten koelen en een plekje op te zoeken waar je rustig kunt zitten. Laat beide leerlingen vertellen wat er volgens hen is gebeurd. Laat ze daarna op een papier brainstormen hoe dit opgelost kan worden/de volgende keer voorkomen kan worden. Dit kun je hardop doen, maar je kunt de kinderen ook tijd geven om het voor zichzelf op te schrijven. Bespreek de oplossingen die ze bedacht hebben en kies er met elkaar de beste uit. Schrijf deze op een papier en laat er allebei hun handtekening/naam onder zetten.

VERWIJZING NAAR SPELLEN/PRENTENBOEKEN

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociale flexibiliteit binnen het omgaan met ruzies en conflicten. Hieronder volgt een suggestie. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

Prentenboek 'Bino en de walvis' / Marcel van Driel / *geschikt voor: onderbouw.*

Er komt een walvis aanzwemmen naar Bino en zijn vrienden. Dat vinden ze allemaal reuze interessant natuurlijk, zeker als de walvis ook een prima glijbaan blijkt te zijn. Ze willen dan ook allemaal als eerste op de glijbaan. Dat loopt uit op ruzie en een mooie oplossing.

Dit boek gaat over het uitpraten van een conflict en het luisteren naar elkaar, wat heel goed aansluit op de doelen van sociale flexibiliteit en het omgaan met ruzies en conflicten. Achterin het boek staan verwerkingsopdrachten.

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Deze handelingssuggestie gaat om sociale flexibiliteit binnen het omgaan met ruzies en conflicten.

Sociale flexibiliteit is in feite de vaardigheid van het 'loslaten'. Bij loslaten kan gedacht worden aan het loslaten van eigen ideeën, plannen en dergelijke, omwille van het feit dat er bijvoorbeeld prioriteit gegeven moet worden aan een andere activiteit. Een kind dat deze vaardigheid beheerst kan zich aanpassen aan de leefwereld. Het staat open voor ideeën van een ander en kan het eigen idee daarop aanpassen. Het kind kan tot een compromis komen.

Sociale flexibiliteit beïnvloedt de kwaliteit van de interacties met anderen. Een kind dat sociaal flexibel is, is in staat om in te spelen op sociale situaties (De Niet, 1993). Het kan zich makkelijk aanpassen en afstemmen op de omgeving.

Voor de ontwikkeltaak 'omgaan met ruzies en conflicten' betekent een gebrekkige sociale flexibiliteit dat samen spelen of leren stroef kan lopen of zelfs uitmondt in spanningen, zoals ruzies en conflicten. De relatie met andere kinderen komt hierdoor onder druk te staan (Bokhorst, Goossens, Bruinsma & Van Boxtel, 2001).

Relatie met andere ZIEN!-dimensies

- Sociale autonomie

Een kind met een benedengemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit én een bovengemiddelde of hoge score op sociale autonomie weet vaak heel goed wat het wel en niet wil, en is geneigd daar erg aan vast te houden. Dat verklaart de bovengemiddelde tot hoge score op sociale autonomie. Het betekent dat het kind weinig veerkracht toont: het komt star over.

Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. 'De wip' is niet in evenwicht.

- Inlevingsvermogen

Bij kinderen die weinig sociale autonomie laten zien, is nogal eens te zien dat ze een lage of beneden gemiddelde score op inlevingsvermogen hebben. De score op inlevingsvermogen moet meegewogen worden bij het kiezen van de juiste aanpak. Inlevingsvermogen wil zeggen dat je je kunt verplaatsen in de ander. Het is als het ware de sociale antenne. De kwaliteit van het sociale contact met anderen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de vaardigheid je in te kunnen leven in en af te kunnen stemmen op die ander. Dankzij ons inlevingsvermogen zijn we ook in staat om sociale situaties te begrijpen. Sociale leerbaarheid wordt sterk bepaald door inlevingsvermogen. Als een kind zich in kan leven in een ander, zal het waarschijnlijk ook gaan bedenken dat het aangenaam is wanneer het zich soms flexibel opstelt. Heeft het kind naast een beneden gemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit ook een beneden gemiddelde of lage score op inlevingsvermogen, overweeg dan of het niet beter is om (ook) in te steken op het vergroten van het inlevingsvermogen.

BRONNEN

Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.

Bokhorst, J., Goossens, F.A., Bruinsma, C. & Boxtel, H.W. van (2001). Perceptie van agressief, teruggetrokken en prosociaal gedrag door jonge kinderen. *Pedagogiek*, 21, 50-67.

Niet, P. de (1993). *Het handelen van de leerkracht in leerlinggericht onderwijs*. Amersfoort: Acedemische uitgeverij.

'Sociale flexibiliteit'

'Samenwerken en samenspelen'

INHOUD

Toelichting bij deze handelingssuggestie.....	1
Aanpak	2
Leerdoelen.....	2
Pedagogische interventies.....	3
Randvoorwaarden.....	4
Suggesties voor aanpak.....	4
Verwijzing naar spellen/prentenboeken	5
Achtergrondinformatie	6
Bronnen	7

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;
Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

TOELICHTING BIJ DEZE HANDELINGSSUGGESTIE

Leerkrachtvragenlijst Sociale flexibiliteit

1. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
2. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
3. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
4. Toont veerkracht.

Leerlingvragenlijst Je aanpassen als dat gevraagd wordt.

1. Ik pas mijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft.
2. Ik ga overleggen, als een ander iets anders wil dan ik.
3. Ik denk ook aan wat de ander wil, als we moeten kiezen.
4. Ik verander mijn idee als een ander dat graag wil.

Onder **sociale flexibiliteit** wordt het volgende verstaan: *Sociale flexibiliteit is de vaardigheid om het eigen gedrag aan te passen op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.*

Onder **samenwerken en samenspelen** wordt het volgende verstaan: *Je voert samen een opdracht uit, je probeert een doel te bereiken of je speelt samen (een spel). Er zijn (al dan niet uitgesproken) regels en afspraken. Om tot deze regels en afspraken te komen of tussentijds de regels aan te passen is overleg nodig tussen de groepsleden. Soms moeten compromissen worden gesloten. Steeds blijft afstemming nodig: wie doet wat en met welk doel? En hoe vullen we elkaar aan? Wie vervult welke rol? Hoe houden we de werksfeer of spelsfeer goed?*

AANPAK

LEERDOELEN

Bedenk vooraf: *Welk doel/ welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingssuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociale flexibiliteit en het samenwerken en samenspelen.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociale flexibiliteit kan dit sociale autonomie zijn (balans egoverkracht) en impulsbeheersing (ruimtegevende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
<ul style="list-style-type: none">• Stemt in het spel af op de ander	<ul style="list-style-type: none">• Neemt een volgende rol aan in spel	<ul style="list-style-type: none">• Gaat soms mee in de keuze van een ander• Accepteert de inbreng van anderen in het spel	<ul style="list-style-type: none">• Overlegt over afspraken en regels• Bedenkt oplossingen bij het veranderen van afspraken• Legt zich neer bij een groepsbeslissing• Sluit een compromis	<ul style="list-style-type: none">• Helpt medeleerlingen die hij minder aardig vindt wanneer dit gevraagd wordt• Neemt bij het samenwerken aan een taak een volgende rol aan

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?
- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.

- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

PEDAGOGISCHE INTERVENTIES

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociale flexibiliteit voor deze groep is laag. Het kan zijn dat je zelf als leerkracht ruimtenemend gedrag laat zien: ben je zo duidelijk en consequent, dat er voor leerlingen geen reden is om flexibiliteit te tonen? Of ben je iemand die zich snel aanpast aan wat er in de klas op je afkomt en in hoge mate sociale flexibiliteit laat zien? Kijk goed wat de individuele leerlingen nodig hebben. Wanneer je weet dat een kind moeite heeft met jouw hoge mate van sociale flexibiliteit, kan het wenselijk zijn om meer structuur te bieden en dus minder flexibel te zijn.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- **Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven**
- Positieve betrokkenheid tonen
- **Positieve bekrachtiging geven**
- Leren problemen oplossen

Voor kinderen met lage sociale flexibiliteit kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het samenwerken en samenspelen.

Monitoring: zorg dat je genoeg momenten creëert om samen te werken en te spelen. Zorg dat er binnen deze activiteiten enige mate van vrijheid zit, zodat de leerlingen met elkaar moeten overleggen over de aanpak. Doe als leerkracht tijdens het samenwerken en samenspelen een stap terug en wacht of de leerling zelf sociale flexibiliteit laat zien door ruimte te geven (bijvoorbeeld het accepteren van de inbreng van andere leerlingen). Houd het goed in de gaten en grijp in wanneer je denkt dat het nodig is. Bespreek met de leerling/groep dat niet altijd iedereen zijn zin kan krijgen als je moet samenwerken/samenspelen

Positieve bekrachtiging geven: Leerlingen die het moeilijk vinden om zich flexibel op te stellen, hebben baat bij positieve feedback. Geef een compliment wanneer je ziet dat een leerling veerkracht toont en zich bijvoorbeeld over een teleurstelling heen zet. De leerling wordt zo bevestigd in zijn gedrag (ook al had het liever vastgehouden aan zijn eigen idee). Maak het compliment specifiek, door het gedrag van de leerling te benoemen, bijvoorbeeld 'wat goed dat jij mee gaat voetballen met de groep, terwijl ik zag dat je zelf liever wilde volleyballen'. Benoem het ook wanneer je ziet dat een leerling het wel probeert, maar het nog niet helemaal lukt om zichzelf flexibel op te stellen. Een compliment en suggesties voor de volgende keer kan de leerling helpen om het de volgende keer weer te proberen. Wie weet lukt het dan wel.

RANDVOORWAARDEN

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaatst kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

SUGGESTIES VOOR AANPAK

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Neemt een volgende rol aan in het spel (4-6 jaar) – blind volgen

Laat de leerlingen in tweetallen een spel spelen waarbij de ene leerling de leider is en de andere moet volgen. Voorbeelden zijn:

- Zet de leerlingen tegenover elkaar en laat ze hun handen vooruit steken (tegen die van de ander aan). Vertel ze dat ze elkaars spiegelbeeld zijn. Eén van beide leerlingen is de leider en beweegt zijn handen rustig. De andere leerling moet volgen. Na een tijdje draai je de rollen om.
 - Wanneer dit goed gaat, kun je ze de handen een stukje van elkaar af laten doen, of laat je ook de voeten/het hele lichaam meedoen.
- Maak in de gymzaal of op het plein een hindernis. De hindernissen hoeven niet moeilijk te zijn (over een bank lopen, van hoepel naar hoepel springen of over een blokje heen stappen). Blinddoek de ene leerling en laat de andere leerling de hand vasthouden en deze leerling over het parcours heen leiden.
- Oudere leerlingen kun je tegenover elkaar zetten met een afscherming ertussen. De ene leerling tekent iets, of maakt een toren van blokken. Terwijl hij dat doet, moet hij vertellen wat hij doet, zodat de ander het precies na kan doen.

VERWIJZING NAAR SPELLEN/PRENTENBOEKEN

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociale flexibiliteit binnen het samenwerken en samenspelen. Hieronder volgt een suggestie. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

Coöperatief spel 'Boomgaardje' / uitgeverij: Haba / aantal spelers: 1-4 / geschikt voor: onderbouw / duur: 10 minuten.

In dit spel moeten de leerlingen Petra Perenboom helpen bij het plukken van de kersen. Maar de stoute raaf komt ook de tuin binnen om de kersen te pikken. De leerlingen moeten snel alle kersen plukken voordat de raaf bij de boom is.

In dit coöperatieve geheugenspel moeten de leerlingen samenwerken om een gezamenlijk doel te behalen. Dit vraagt van de leerlingen om soms mee te gaan in de keuze van een ander of een compromis te sluiten.

N.B. Voor kinderen vanaf twee jaar is er 'eerste boomgaard'. Hierbij zijn de regels aangepast aan de leeftijd en is het spelmateriaal gemaakt van houten stukken

Spel 'Water- en knikkerbaan' / uitgeverij: Earth Games / aantal spelers: 1-8 / geschikt voor: onder-, midden- en bovenbouw / duur: variabel.

Met deze knikker- en waterbaan kunnen de kinderen in de zandbak een parcours maken in het zand voor knikkers of water. Dit kun je alleen doen, maar kan ook heel goed samen. Het kan buiten of binnen gebruikt worden en er zijn eindeloos veel mogelijkheden.

De leerlingen zullen met dit materiaal moeten samenwerken en overleggen hoe ze tot de beste oplossing komen. Hierbij moeten ze zich sociaal flexibel kunnen opstellen om in het spel af te stemmen op de ander. Daarnaast moeten ze en af en toe een volgende rol aannemen voor een goede samenwerking.

Prentenboek 'Bino en het sneeuwkasteel' / Marcel van Driel / geschikt voor: onderbouw.

Bino en zijn vriendjes gaan een sneeuwkasteel bouwen. Ze leren al doende dat het beter lukt een mooi kasteel te maken als ze samenwerken. Ze zijn soms individueel aan de slag met een onderdeel van het kasteel en soms moeten ze echt samen een moeilijk klusje doen. Uiteindelijk staat er een mooi sneeuwkasteel na een goede samenwerking.

Dit boek gaat over het samenspelen en past erg goed bij de doelen van deze ontwikkeltaak binnen sociale flexibiliteit: wanneer je samenwerkt, kom je soms tot mooiere resultaten. Hiervoor zul je wel je werk moeten afstemmen op dat van een ander. Achterin het boek staan verwerkingsopdrachten.

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Deze handelingssuggestie gaat om sociale flexibiliteit en het samenwerken en samenspelen.

Sociale flexibiliteit is in feite de vaardigheid van het 'loslaten'. Bij loslaten kan gedacht worden aan het loslaten van eigen ideeën, plannen en dergelijke, omwille van het feit dat er bijvoorbeeld prioriteit gegeven moet worden aan een andere activiteit. Een kind dat deze vaardigheid beheerst kan zich aanpassen aan de leefwereld. Het staat open voor ideeën van een ander en kan het eigen idee daarop aanpassen. Het kind kan tot een compromis komen.

Sociale flexibiliteit beïnvloedt de kwaliteit van de interacties met anderen. Een kind dat sociaal flexibel is, is in staat om in te spelen op sociale situaties (De Niet, 1993). Het kan zich makkelijk aanpassen en afstemmen op de omgeving.

Voor de ontwikkeltaak '*samenwerken en samenspelen*' betekent een gebrekkige sociale flexibiliteit dat samen spelen of leren stroef kan lopen of zelfs uitmondt in spanningen, zoals ruzies en conflicten. De relatie met andere kinderen komt hierdoor onder druk te staan (Bokhorst, Goossens, Bruinsma & Van Boxtel, 2001).

Relatie met andere ZIEN!-dimensies

- Sociale autonomie

Een kind met een beneden gemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit én een bovengemiddelde of hoge score op sociale autonomie weet vaak heel goed wat het wel en niet wil, en is geneigd daar erg aan vast te houden. Dat verklaart de bovengemiddelde tot hoge score op sociale autonomie. Het betekent dat het kind weinig veerkracht toont: het komt star over. Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. 'De wip' is niet in evenwicht.

- Inlevingsvermogen

Bij kinderen die weinig sociale autonomie laten zien, is nogal eens te zien dat ze een lage of beneden gemiddelde score op inlevingsvermogen hebben. De score op inlevingsvermogen moet meegewogen worden bij het kiezen van de juiste aanpak. Inlevingsvermogen wil zeggen dat je je kunt verplaatsen in de ander. Het is als het ware de sociale antenne. De kwaliteit van het sociale contact met anderen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de vaardigheid je in te kunnen leven in en af te kunnen stemmen op die ander. Dankzij ons inlevingsvermogen zijn we ook in staat om sociale situaties te begrijpen. Sociale leerbaarheid wordt sterk bepaald door inlevingsvermogen. Als een kind zich in kan leven in een ander, zal het waarschijnlijk ook gaan bedenken dat het aangenaam is wanneer het zich soms flexibel opstelt. Heeft het kind naast een beneden gemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit ook een beneden gemiddelde of lage score op inlevingsvermogen, overweeg dan of het niet beter is om (ook) in te steken op het vergroten van het inlevingsvermogen.

BRONNEN

Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.

'Sociale flexibiliteit'

'Sluiten en onderhouden van vriendschappen'

INHOUD

Toelichting bij deze handelingssuggestie.....	1
Aanpak	2
Leerdoelen.....	2
Pedagogische interventies.....	3
Randvoorwaarden.....	3
Suggesties voor aanpak.....	4
Verwijzing naar spellen/prentenboeken	4
Achtergrondinformatie	5
Bronnen	6

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;

Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

TOELICHTING BIJ DEZE HANDELINGSSUGGESTIE

Leerkrachtvragenlijst

Sociale flexibiliteit

1. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
2. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
3. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
4. Toont veerkracht.

Leerlingvragenlijst

Je aanpassen als dat gevraagd wordt.

1. Ik pas mijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft.
2. Ik ga overleggen, als een ander iets anders wil dan ik.
3. Ik denk ook aan wat de ander wil, als we moeten kiezen.
4. Ik verander mijn idee als een ander dat graag wil.

Onder **sociale flexibiliteit** wordt het volgende verstaan: *Sociale flexibiliteit is de vaardigheid om het eigen gedrag aan te passen op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.*

Onder **sluiten en onderhouden van vriendschappen** wordt het volgende verstaan: *Vriendschap tussen kinderen is een min of meer exclusieve wederkerige relatie tussen meerdere kinderen. Vrienden zijn elkaar trouw, vertrouwen elkaar en houden rekening met elkaar. Je deelt elkaars geheimen niet zonder toestemming. Dit geeft een mate van exclusiviteit. Vriendschappen kunnen opbloeien, verdiepen, maar ook uitdoven. Tot vriendschap kun je iemand niet dwingen, bij afwijzing moet degene die afgewezen wordt dit accepteren en op zoek gaan naar een andere vriend(in).*

AANPAK

LEERDOELEN

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingsuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociale flexibiliteit en het sluiten en onderhouden van vriendschappen.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociale flexibiliteit kan dit sociale autonomie zijn (balans egoverkracht) en impulsbeheersing (ruimtegevende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
		<ul style="list-style-type: none">Trekt zich terug als de ander met rust gelaten wil wordenDurft een andere keuze te maken dan een vriend		<ul style="list-style-type: none">Maakt verschil in wie hij iets verteltMerkt het wanneer een ander zich gekwetst voelt en stemt zijn gedrag hier op af

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?
- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.
- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

PEDAGOGISCHE INTERVENTIES

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociale flexibiliteit voor deze groep is laag. Het kan zijn dat je zelf als leerkracht ruimtenemend gedrag laat zien: ben je zo duidelijk en consequent, dat er voor leerlingen geen reden is om flexibiliteit te tonen? Of ben je iemand die zich snel aanpast aan wat er in de klas op je afkomt en in hoge mate sociale flexibiliteit laat zien? Kijk goed wat de individuele leerlingen nodig hebben. Wanneer je weet dat een kind moeite heeft met jouw hoge mate van sociale flexibiliteit, kan het wenselijk zijn om meer structuur te bieden en dus minder flexibel te zijn.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven
- **Positieve betrokkenheid tonen**
- **Positieve bekrachtiging geven**
- Leren problemen oplossen

Voor kinderen met lage sociale flexibiliteit kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het sluiten en onderhouden van vriendschappen.

Positieve betrokkenheid tonen: zorg voor een veilige omgeving voor de leerlingen, waarin een goede sfeer heerst en de leerlingen weten dat ze erbij horen. In zo'n omgeving voelen kinderen zich veilig en durven zij zichzelf te zijn. Dit is positief voor het onderhouden en aangaan van vriendschappen. Door zelf interesse en respect voor de leerlingen te tonen, stimuleer je hen om dit ook naar elkaar toe te doen. De kans is groot dat leerlingen jouw gedrag overnemen en ook zij rekening houden met elkaar (wanneer een ander zich bijvoorbeeld gekwetst voelt).

Positieve bekrachtiging geven: Leerlingen die het moeilijk vinden om zich flexibel op te stellen, hebben baat bij positieve feedback. Geef een compliment wanneer je ziet dat een leerling een bij de situatie passende reactie laat zien wanneer een ander aangeeft met rust gelaten te willen worden. De leerling wordt zo bevestigd in zijn gedrag. Maak het compliment specifiek, door het gedrag van de leerling te benoemen, bijvoorbeeld 'wat goed dat jij wegloopt, wanneer de ander aangeeft dat hij alleen wil zijn'. Benoem ook als een leerling het lastig vindt om zichzelf flexibel op te stellen, welke stappen al wel goed gaan. de leerling zal zo gemotiveerd blijven om het nog eens te proberen.

RANDVOORWAARDEN

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaats kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de

lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

SUGGESTIES VOOR AANPAK

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Durft een andere keuze te maken dan een vriend (6-8 jaar) – activiteit kiezen

Wanneer leerlingen geneigd zijn om dezelfde activiteit te kiezen als hun vriend, is het goed om als leerkracht na te gaan waarom zij dit doen. Zijn ze vrienden en willen ze graag iets samen doen? Of durft één van beiden niet iets anders te kiezen omdat hij bang is voor de reactie van de ander? Of is deze persoon makkelijk en heeft het geen voorkeur?

- Bij het indelen van leerlingen bij bepaalde activiteiten kun je hier op in spelen door zelf de groepjes in te delen. Bedenk een circuit vorm met een aantal activiteiten. Leg de activiteiten uit en zeg hoeveel leerlingen aan elke activiteit kunnen meedoen.
- Vraag de leerlingen wie wil beginnen met activiteit 1. Kies zelf uit de leerlingen die hun vinger opsteken, zorg dat je leerlingen die altijd bij elkaar zitten nu uit elkaar haalt. Laat de ander één van de andere activiteiten kiezen, maar vertel erbij dat ze die andere activiteit nog wel gaan doen (na een aantal minuten draai je met je groepje door naar de volgende activiteit).
 - Je kunt ook groepjes indelen door één leerling te vragen wat hij wil doen. vraag wie dat nog meer wil doen en kijk wie hier op reageert. Kiezen kinderen voor die activiteit omdat het een leuke activiteit is of omdat die leerling het kiest? Bespreek dit met ze.

VERWIJZING NAAR SPELLEN/PRENTENBOEKEN

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociale flexibiliteit binnen het sluiten en onderhouden van vriendschappen. Hieronder volgt een suggestie. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

Coöperatief spel 'De wilde paarden' / uitgeverij: Family Pastimes /
aantal spelers: 1-8 / geschikt voor: vanaf de onderbouw / duur: 15
minuten

De wilde paarden lopen los in een groot gebied. De spelers trekken erop uit met lasso's en verrekijkers om zo veel mogelijk paarden bijeen te drijven en binnen de omheining te brengen om ze te voeden en aan te laten sterken. De paarden kunnen overal zijn. Op hun zoektocht naar de paarden zullen de spelers uit moeten kijken voor vallende rotsblokken die de paden kunnen blokkeren en de paarden kunnen insluiten. De spelers zijn een team en delen hun materiaal en hun ideeën. Ze helpen elkaar om zoveel mogelijk paarden te vinden en via het pad binnen de omheining te brengen.

In dit spel zijn verschillende strategieën mogelijk en zullen de leerlingen door samen te werken de beste strategie moeten bepalen. Er wordt een zekere mate van sociale flexibiliteit verwacht van leerlingen, bijvoorbeeld om een andere keuze te durven maken dan een vriend, maar ook om te gaan met anderen die zich gekwetst of gepasseerd voelen wanneer er niet voor hun idee wordt gekozen.

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Deze handelingssuggestie gaat om sociale flexibiliteit binnen het sluiten en onderhouden van vriendschappen.

Sociale flexibiliteit is in feite de vaardigheid van het 'loslaten'. Bij loslaten kan gedacht worden aan het loslaten van eigen ideeën, plannen en dergelijke, omwille van het feit dat er bijvoorbeeld prioriteit gegeven moet worden aan een andere activiteit. Een kind dat deze vaardigheid beheerst kan zich aanpassen aan de leefwereld. Het staat open voor ideeën van een ander en kan het eigen idee daarop aanpassen. Het kind kan tot een compromis komen.

Sociale flexibiliteit beïnvloedt de kwaliteit van de interacties met anderen. Een kind dat sociaal flexibel is, is in staat om in te spelen op sociale situaties (De Niet, 1993). Het kan zich makkelijk aanpassen en afstemmen op de omgeving.

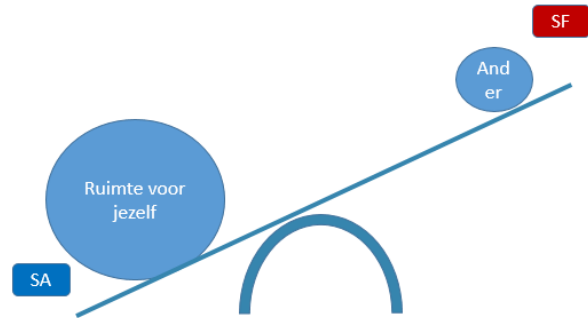
Als een kind deze vaardigheid niet of onvoldoende beheerst, betekent dit voor de ontwikkeltaak 'aansluiting zoeken en houden bij de groep' dat het kind zich eenkennig opstelt en het sluiten van vriendschappen vermijdt. Ook heeft het de behoefte om te 'controleren' (Kok, 2005). Het kind houdt graag de regie over de ander.

Relatie met andere ZIEN!-dimensies

- Sociale autonomie

Een kind met een beneden gemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit én een bovengemiddelde of hoge score op sociale autonomie weet vaak heel goed wat het wel en niet wil, en is geneigd daar erg aan vast te houden. Dat verklaart de bovengemiddelde tot hoge score op sociale autonomie. Het betekent dat het

kind weinig veerkracht toont: het komt star over. Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. 'De wip' is niet in evenwicht.

- Inlevingsvermogen

Bij kinderen die weinig sociale autonomie laten zien, is nogal eens te zien dat ze een lage of beneden gemiddelde score op inlevingsvermogen hebben. De score op inlevingsvermogen moet meegewogen worden bij het kiezen van de juiste aanpak. Inlevingsvermogen wil zeggen dat je je kunt verplaatsen in de ander. Het is als het ware de sociale antenne. De kwaliteit van het sociale contact met anderen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de vaardigheid je in te kunnen leven in en af te kunnen stemmen op die ander. Dankzij ons inlevingsvermogen zijn we ook in staat om sociale situaties te begrijpen. Sociale leerbaarheid wordt sterk bepaald door Inlevingsvermogen. Als een kind zich in kan leven in een ander, zal het waarschijnlijk ook gaan bedenken dat het aangenaam is wanneer het zich soms flexibel opstelt. Heeft het kind naast een beneden gemiddelde of lage score op Sociale flexibiliteit ook een beneden gemiddelde of lage score op Inlevingsvermogen, overweeg dan of het niet beter is om (ook) in te steken op het vergroten van het inlevingsvermogen.

BRONNEN

Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.

Kok, J.F.W. (2005). *Specifiek opvoeden. Orthopedagogische theorie en praktijk.* Utrecht: De Tijdstroom.

Niet, P. de (1993). *Het handelen van de leerkracht in leerlinggericht onderwijs.* Amersfoort: Acedemische uitgeverij.